

WWW.MILEE

SAATUSELE VASTU:
Aare Viirmaa teel Afganistani
sõtta, 3. mai 2009.

Keegi ei mõistnud jalutut võitlejat

SÕDURI SURM Aare Viirmaa läks Afganistani koos teiste eestlastega, pärast ränka haavatasamist aga kannatas eraldi. Riiklik ravi ega proteesid ei aita, kui ühiskond ei õpi empaatiat.

Kirsti Vainküla

kirsti.vainkyla@ekspress.ee

Pärnu-Jaagupi kalmistul kaebleb üksik trompet. Mõni noot kriibib kõrva. Kõikjal vedeleb värsket hauast välja kaevatud juurikaid, nagu oleks ka siin miski plahvatanud. Maetakse Afganistani sõjaveterani, 25aastast kapral **Aare Viirmaad**. Tuulehoog kannab laiaili brigaadikaplani lauseid "kaastunnet otsisid, lohutust aga ei leidnud" ja "kui palju me saime sulle abiks olla mures".

Ei õiget laulu, ei aupauke. Seda viimast Aare isa **Arnoldi** soovil. "Me ei tahtnud. Riik küll pakkus, aga ütlesime ära. Inimesed siiski puhkavad siin ümberringi."

Perekond Viirmaal tuleb teist korda samas kohas lahtikaevatud maa juures olla. Ligi 30 aastat tagasi matsid nad sinna poja, kelle teekond lõppes enne, kui alatagi sai, juba sünnitusmajas. Väikemehe kõrvale jääb puhkama vend **Aare**, aasta vanem vend **Jüri** läheb pärast matuseid ikka tagasi Estcoy-11 väljaõppesse ja taas välismissioonile.

Poiss justkui venitas miiniväljadele söitmisega

2009. aasta 3. mai kell kaheksa õhtul. Vennad Viirmaad, kaks läiklevat peanuppu, rivis Estcoy-8 liivakarva laiulises kolonnis. Ees ootab Afganistani ohtlikem sõjatanner - Helmandi provintsi. 24aastane Aare ja aasta vanem Jüri on kogult sarnased, näo poolest on Aare rohkem emasse, Jüri isasse. Kiilas pea on sõjameeste mall, Aare ütles juba kooli ajal isale: "Vaata minu kiilakat nagu peeglit!"

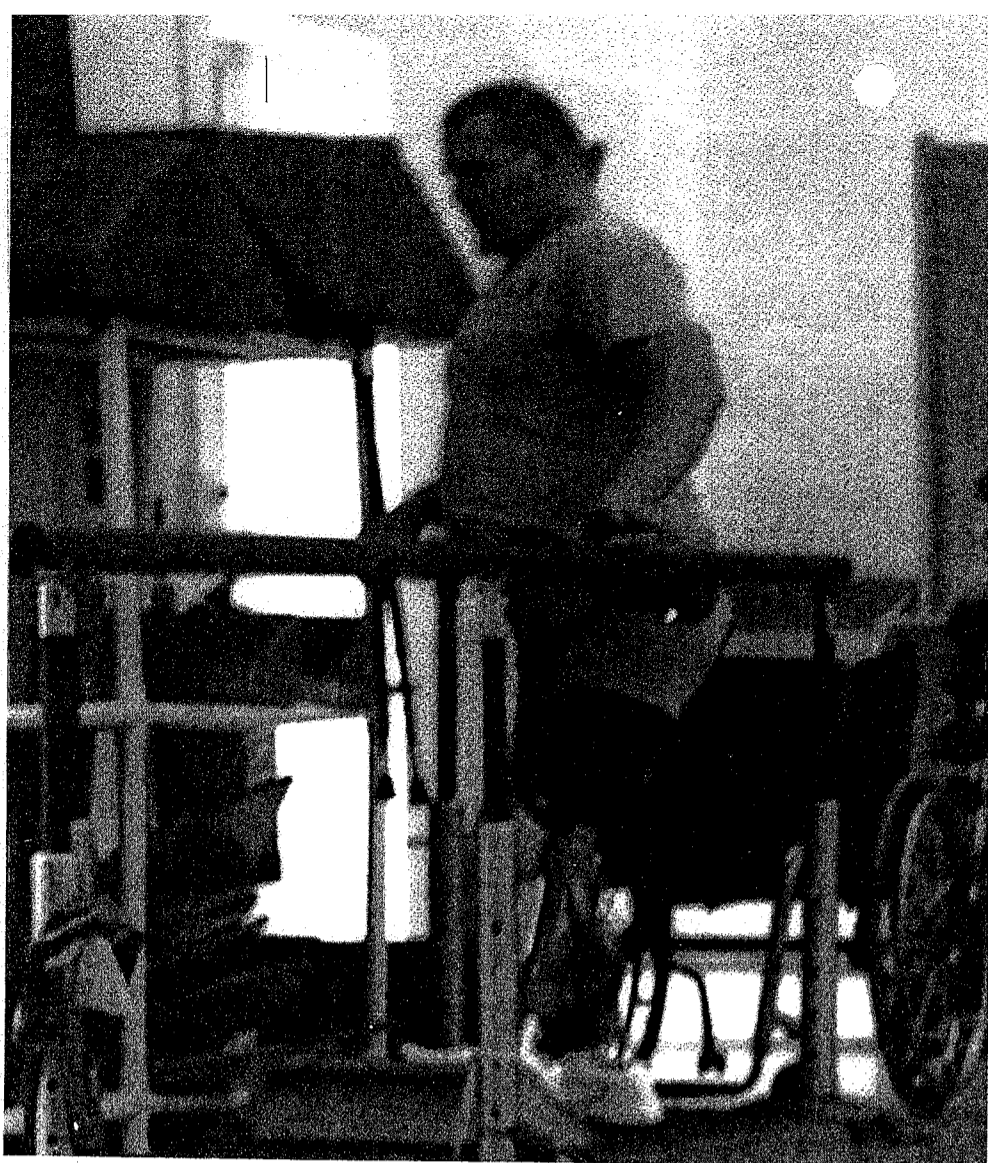
Üks erinevus vendadel siiski oli: sõjakogemus. Jüri oli juba käinud mitmel missioonil - Bosnias, Kosovos ja Iraagis. Aarel on seljataga vaid napp neli kuud väljaõpet. Tegelikult oleks ta võinud sellest satsist üldse maha jääda, kui üks poiss poleks loobunud. Pärnu linnas on see aga tühe tüdruku võit. Ta räägib kõigile, et "minu kavaler siiski ei läinud sõtta!"

Klassiõed Pärnu-Jaagupist manitsevad Aaret samuti, et äkki saab haavata või midagi -, Aare annab turmtuld: "Minuga küll ei juhtu!" Õige mees ei vasta ju "statistiliselt vähetõenäoline".

Kaitseliidu Pärnu maleva pataljonis valvurina töötades räägib Aare kolleeg **Remole**, et tahab missioonile minna. Tahab, aga ei saa - tüdruksõber ei luba.

Tegelikult keerleb Aare elu juba lähemale tulisele võõramaa kõrbele: mees läbib mitmed sõjalised kursused, aitab korraldada riigikaitseõpetuse laagreid keskkooliõpilastele ja noorkotkaste laagreid. Juuniks 2006, pärast ajateenistuse lõppu, ongi noorem-allohviteride kursused valmistanud Vabariigile värsket kaprali.

Lihne käeline töö nüüd enam ei tõmba. Pärnu Kutsehariduskeskuses puusepaks õppinud Aare proovib kätt Paikusel venna remonditöökojas, kuid...

BIRMINGHAMI TAASTUSRAVIKESKUS: Mõlemad jalad kaotanud Aare Viirmaa harjutab proteeside kasutamist. Veebruar 2010.

vend Jüri ju liigub samal ajal juba sõjaväemissioonidel! Teda on autasustatud Kaitseväe eeskujuliku teenistuse ristiga.

2008. aasta hilissuvel pakub Aare end Pärnu turvafirmasse tööle. Turvafirma võtaks ta avasüli vastu, kuid Aare mõtleb ringi. Palk tundub pisike. Ta täidab hoopis Eesti Kaitseväe Värbamiskeskuse kuulutuse "Kandideeri Estcoy-8 koosseisu" ankeedi. Juba septembris saab temast Scoutspataljoni liige. Jaanuaris alustab ta missioonielset väljaõpet, kus läbib ka meditsiinikursuse ja lõhkeaineid käsitleva IED kursuse.

Hea tuttav, reservlipnik **Maret Kommer** küsib Aarelt otse: "Mis siis saab, kui jalutuks jääd? Mis sa arvad, et su noor naine jaksab sind kantseldada?" Aare annab mõista, et tal on hea minnakindlat tüdruksõpra teda ootama ei jäägi.

Ja õnnetus juhtubki...

Lõuna-Afganistan 2009. Neljapäev, 4. juuni, jälle tavaline "territooriumi puhastamine", Nad-e-Alis asuv tühi kolletunud savimaja. Vennad Viirmaad on mõlemad operatsioonil. Kuulipildur Aare valmistub maja läbiotsimiseks, sihtur Jüri liigub umbes 300 meetri kaugusel soomukis.

Enne majja sisnemist kuulatakse maad miiniotsijaga. Kõikjal piiksub. Usutakse, et küllap annab signaali maas vedelev raudaed. Rauaprahti on nagunii kõikjal. Siin eristab sõdurit teisest sõdurist kogemus - kuidas teha vahet ohutult ja ohtlikult signaalil. Afganistanis on sajandeid sõda peetud, maa on hülsse täis. Mehed astuvad majja. Ettevaatlikult. Noorimad on olnud täpselt kuu missioonil, kuid läbinud IED kursuse. Nad teavad väga hästi, mis juhtub, kui liiva alla on peidetud surveplaat.

Korruga käib kõrvulukustav kõmakas. Keegi on aia kõrval pikali. Seal kus varem piikus miiniotsija. Kostab oigamist. Kõik näevad, mis on juhtunud, kuid kellega? "See on Aare," hõikab keegi sumus. Isevalmistatud lõhkekeha otsa astunud Aare on teadvusel, jaomeedik annab esmaabi. Sealt edasi viiakse Aare muldkindlustusega Pimoni patrullbaasi, sealt omakorda helikopteril Camp Bastioni sõjaväebaasi, kus teda opereeritakse.

Samal ajal sõidab Tallinnast välja tumeroheline Opel, mis võtab kursi Halinga valda Langerma küllale. Seal elavad Aare ja Jüri vanemad, kes on koos üles kasvatanud kaheksa last - kolm tüdrukut ja viis poissi. Raske teatega peab aga eriti ettevaatlik olema, sest ema **Mailil** on hiljuti olnud insult, ta on alustanud täiesti nullist - õppinud rääkima, käima... Sellega arvestatakse, esimesena räägitaksegi

Aare vigasaamisest öele. Aga ema aimab halba - võõras auto hoovil! Süda hakkab rinnus hirmsasti taguma.

"Mõtled kohe, et kumb poistest nüüd... Nad hakkasid ääri-veeri rääkima," meenutab ema.

Ta kuuleb, et Aarel on üks jalg läinud kubemest, teine poolest reiest.

Kui Jüri saab venna vigastusest teada, näevad kõik, et teda pole mõtet torkida. Ta on "täiesti omas maailmas".

"Aga mõlemad olid nad mehised - Jüri oli mehine ja Aare oli ka mehine," kirjeldab lähedal olnud kaitsevälanel.

"See pidi olema õnnetus. Enesetappu sellised inimesed ei tee."

Kaitseliidu Pärnu maleva pealik Mehis Born

Mossis mehest saab jalutu, kuid rõõmus laps

Juuli alguses saabub Aare Inglismaalt koju ja asub esialgu elama vanemate koju Langermale. Ema meelest on Aare muutunud. "Ta oli lapsest saati kange iseloomuga, võis olla kuri ja mossis. Aga pärast Afganistani oli ta lõbus ja rõõmus, hea laps," räägib ema. Ei tema ega keegi teine märka, et Aare kurdaks või oleks masendunud. Augusti algul osaleb ta neljapäevases Kaitseväe Terisekeskuse Sotsiaalse ja Psühholoogilise Toetuse jaoskonna korraldatud haavatute kohanemislageris.

Kui 18. augustil küsib Orkutis sõber **Riivo Aarelt**: "Kuidas tervis on?? Taastatud??", siis Aare vastab hoogsalt: "Olen täitsa terve. Oodan kunast inglismaale saadavad ja uued jalad saan." Riivo leiab, et "siis super. Pea asi, et tuju ja mõlemine positiivne on :)" ja Aare vastab talle: "jah seda küll."

Karm suvi jätkub: 23. augustil 2009 rünnatakse Afganistanis Eesti kaitsevälaliste soomukit isevalmistatud lõhkekehaga. Kaks Aare võitluskaaslast, lahingpioneerid veebel **Eerik Salmus** ja seersant **Raivis Kang** hukuvad.

Aare teadis neid poisse liiga hästi. Sõprade hukkumisest vihane, kirjutab ta 24. augustil kell 14.02 Facebookis raevukalt: "kuradi m...d nad tuleks seal ükshaaval maha noddida." Aare ujub internetis nagu kala vees. Netlogis võtab ta endale hüüdnimeks Pomm_20. Sõbrad oletavad, et see number tähendab lõhkeaine kogust, mis niitis temalt jalad, kuid keegi ei tiku pärima. Aga mis pomm võiks Aare olla? Kes teda vaatab, näeb seal ainult naerupommi ja lõmpsiijat. Mida suurem seltskond, seda plahvatuslikumalt üleemeelik.

Suve lõpus kolib Aare vanemate kodust välja, sest maal on ratastooliga murul kehv liikuda. Ta üürib endale Pärnusse kahetoalise korteri kollase paarismaja esimesele korrusele. Korteri on elektriküttega, pole vaja puudega mässata.

Kui Aare jääb üks, näeb Maret Kommer teistsugust "pommi". Armastuse järele igatsevat noort meest. Kui tuleb juttu surma saanud sõpradest, annab Aare mõista, et ka temaga oleks pidanud nii juhtuma. "Kuulge, ma olen poolik mees!" ütleb ta naerdes. "Näete ju."

Aga ravi jätkub: septembris saab ta kümme päeva taastusravi, samuti psühholoogilist abi. Novembris sõidab ta ligi kuuks ajaks Inglismaale Headly Courti taastusravikeskusesse. See on koht, kus kõik sõdurid on personali silmis kangelased. Siis on ta kuu jälle kodus, läheb jälle tagasi.

Märgid isoleerumisest, märgid lõbusast elust

2010. aasta 23. veebruariks on Aare kutsutud Eesti Panga suurde saali, et president **Toomas Hendrik Ilves** saaks talle üle anda autasu - Kotkaristi kuldristi mөөkadega. Kuigi Aare on äsja Inglismaalt tulnud, ei lähe ta autasu vastu võtma. Kaitseväge toimetab autasu ise Aarele.

Aprillis saab ta kümme päeva taas

►► 10

FOTOD VALDO KRUUSI

PÄRNU-JAAGUPI KALMISTU: Kaitsevägi saadab Aare Viirmaa viimsele teekonnale. 5. september 2010.

tusravi Tallinnas Ida-Tallinna keskhaiglas. Samuti makstakse talle kaitseministri käskkirja kohaselt välja 720 215 krooni.

16. mail ootab Aaret taas ligi kuupikkune taastusravi Inglismaal. Talle tehakse ajutised proteesid, samuti üks pikk protees esialgu ühele jalale. Samuti disainitakse talle ta enda soovitud ratasool. Aare raviks, proteeside ja ratasooli eest maksab Eesti riik pool miljonit krooni.

Suvel põrutab ta nelja autotäie sõpradega autotaskale Hispaaniasse ja Hollandisse - autot juhatakse kordamööda, kuid Aare eelistab võimalikult palju ise oma halli Kia džibi roolis olla, see on tema tarvis täielikult käsijuhitavaks ehitatud. Lesitakse randades ja tsillitakse. Naastes kiidab ta Kaitsevägi Pärnu maleva pealikule Mehis Bornile, et küll on Hispaanias ikka ilusad tüdrukud!

Erakordselt kuum suvi muudab aga Aare ratasooli rattad kandiliseks. Meeleolu raputab teda seinast seina. Ta on küll seltskondlik ja lustlik, lustlik mask annab aga võimaluse rääkida asjadest, nagu need tegelikult on. Keegi ju niikui ei usuks? Ta annab Kaitsevägi Pärnu Maleva "poistele" mõista, et ta elul pole mõtet. Et kavatseb end ära tappa. Kaitsevägitlased arutavad omavahel, kas on mõistlik, et Aarel on jätkuvalt relvaluba. Kodus revolver. Ja mitte ainult kodus. Aare kannab revolverit kõikjal kaasas. Alguses puusal kabuuris. Kui tuleb sellega vanemate koju, jääb isa seda vaatama. "Nüüd leidsid ka mänguasja," heidab ta pojale ette.

"Kurat, kas ei saa seadust muuta, et sellistele meestele ei antaks relva enam kätte? Ma mõtlen neid, kes on missioonil sandiks jäänud... On ju selge, et nad teevad kõik enesetapu. Mul sõber oli Kosovos ja tegi ka selle asja ära. Tema uputas end," pahvatab viis aastat vanem

vend Ardo Viirmaa. See on ainus hetk, kui vaoshoitud Ardo läheb endast välja.

Pomm_20 otsustab 3. juulil Facebookis välja visata tõeliselt lõõmava süütenööri. Ta kirjutab oma seinale: "perse ikka veel elus mis jama küll see on."

26. juulil jätkab ta samas vaimus ja kirjutab Facebooki: "sant ei ole lihtne olla." Maret Kommer mõtleb, et peaks Aarest kaitsejõudude kriisipsühholoogile teatama. Kuigi tulemus oleks ette teada: ükski teenistuses mees ei hakka rääkima oma "süütenööridest". Sellega saab kiiksu külge ning ongi kaitsejõududel ära märgitud nõrguke. Parem vaikida ja varjata.

15. augustil kirjutab ta Aarele: "Mul sulle selline ettepanek. Mõtlen tõsiselt invaspordile ja vali endale 2-3 hingelähedast ala, ühte haka arendama selles suunas, et saaksid Paraolümpia osa võtta. Oled noor ja jõuline, kõik teed valla. Saaks sulle põialt hoida." Vastust ei tule. Aare on sel ajal sõpradega kahenädalasel metsamatkal. Ta viib emale pärast seda kotti märgade riiega ja palub puhtaks pesta.

Uued proteesid saavad kohe
24. augustil, teisipäeval, kell 16.30 läheb Aare Pärnu kaitsevägi lasketiiru. Sel päeval on valves Remo, vana kolleeg. See on esimene kord, kui nad pärast Afganistanis käiku üksteist näevad. Remo võõrastab. "Pidumees on ta alati olnud, aga nüüd oli ta eriti ... lõbus," paneb Remo tähele.

Neljapäeval käib Aare Pärnu malevastaabis. Trepp on järsk, mehed tõstavad ta ratasooliga sisse. Talle öeldakse, et see ei pea enam kaua nii kestma - juba on Aare jaoks plaan tellida kaldtee. Kaitsevägi Pärnu maleva pealik Mehis Born märkab samuti Aare erilist reipust. Aare räägib helgest tulevikust: talle on tehtud pakkumine alustada teenistust 1. jalaväebrigadi tagalapataljonis relvu-

rina. Ta koliks Paldiskisse, kus elukoha valikul on tal vabad käed - kas korter või ühiselamukoht. Sügisel peab ta plaani asuda õppima Kaitseväe Võru Lahingukooli erialavanemallohvitseride kursusele. Ta teab mehi, kes on Afganistanis raskelt vigastatud, kuid on kooli lõpetanud.

Varsti hakkab ta käima õppima! Uued proteesid on valmimas.

Reedel, päev hiljem käib Aare Pärnu kodust läbi öde Aili. Ainult head sõnad - mitte miski ei reeda meeleheidet. Laupäeval külastab Aaret ka isa. Sama - Aare on heas tujus. "Mitte midagi polnud tal viga."

Pühapäeval, 29. augustil korjab Aare naaber aias õunu. Ta paneb tähele, et Aarel käivad külalised. Pärast tuttavate lahkumist kõlab pauk. Kui vend Arno koju jõuab - ta elab ajutiselt Aare juures -, näeb ta laipa. Ainsad sõnad suudab ta öelda telefoni, kui helistab politseisse. Vanematele ega ühelegi pereliikmele ei räägi ta sõnagi.

"See pidi olema õnnetus"

Ena, isa ja ülejäänud öed-vennad saavad Aare surmast teada päev hiljem. Kui vend Ardo läheb tööle, sõidab talle Langerma küla vahel vastu võõras tume auto. Mõned tunnid hiljem helistab isa talle tööle ja ütleb, et Aarega on täbarasti. Kohe päris täbarasti. Ardo saab aru, et see auto oli kaitsejõudude auto.

Ardo ajab end kohe peaaegu kiilaks - Aare oli talle vendadest kõige lähedasem. Kaitsejõududele on esmaspäev, 30. august karm päev. Sel päeval saab Afganistanis surma 20aastane kaitsevälane Herdis Sikka. Sikka mälestuseks avab kaitseministeerium kaastundeavalduste raamatu.

Aare kui endise kaitsevälase surma kohta ei väljasta kaitsevägi ühtegi teadet.

Prokuratuur alustab Aare surma uurimist. Kulutulena levib kuuldus, et jalutu sõjaväliid lõpetas oma elu ise. See tuleb Mehis Bornile ootamatult: "Ei, ei. See pidi olema õnnetus. Ta kas puhastas relva ja see läks lahti, või midagi seal juhtus. Enesetappu sellised inimesed ei tee. Ta oli selline, kes jäi meelde. Elurõõmus," ütleb Mehis. Ta tunneb ju Aaret paarkümmend aastat. Noorkotkana alustanud ning militaarsusest vaimustunud Aare käis kohal igal maleva üritusel. Augustis jättis Aare siiski minemata Kaitsevägi vilistlaste kokkutulekule Toosikannule - lubas tulla, kuid kohale ei ilmunud.

Sõber Maret Kommer seevastu pigem usub - et see oli enesetapp. "Mul tavaliselt enesetappjate vastu austus puudub. Aga Aare vastu on mul respekt! Ta on 25aastane - võib-olla oleks tal tulnud veel 50 aastat nii elada... Talle võis saatuslikuks saada väga tühine asi, näiteks ei saanud ta hakkama millegagi, mis meile tundub igapäevane, ja siis võttiski ta relva," arutleb Maret.

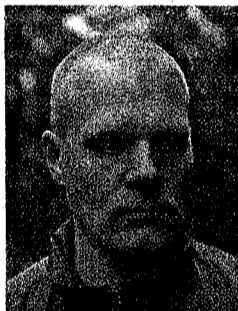
Ena painab naabri jutt, et Aare korteris oli enne pauku jutukõmin. "Kas seal oli mingi omavaheline ütlemine? Kas keegi aitas teda kaasa... Ma ei tea. Aarega ei tegelenud enam keegi. Me pidime ise otsima, mitte keegi ei tulnud tema juurde. Alguses käisid psühholoogid temaga rääkimas, hiljem enam mitte... Mitte midagi ei saanud aru, et halvasti on."

Ena südamevalu jätkub. Mõne aja pärast läheb Jüri taas missioonile, hetkel on ta Estcoy-11 väljaõppes. "Olen teda palunud, et ära mine, aga ei. Tema läheb, ütleb, et see on tema kutsumus. Aare oli niisamuti. 15aastaselt läks kaitsevägi ja sellest ajast oli ta selle sees," ütleb ena.

"Kus on aupaugud ja orkester?"
Kaitsevägi korraldab Aare matused. Silma järgi võib kohal olla kuni 150 inimest. Valgetes kinnastes ja pidulikus Naiskodukaitsja mundris Maret Kommer on endast väljas - matus on tema jaoks täielikult läbi kukkunud. "Ma oleksin tahtnud olla väärikal sõjasangari matustel. Kus on aupaugud, orkester, laulud? Aare ei jättnud oma jalgu mitte vabatahtlikult sõtta, vaid riigi poolt lähetatud missioonil."

Aare perele avaldab kaastunnet vaid USA suursaadik. Paljud oleksid Pärnu-Jaagupi matustel tahtnud näha Toomas Hendriku või aupaukusid. See kõik on aga väline. Tõsi - asi on aga see, et eestlased on senimaani sõjaväliidide näinud põhiliselt USA Vietnamifilmides. Viski käes ja silmis soov öelda midagi tõsist või panna üks suur pauk. Mõnes mõttes on Eesti veel metsik maa, mille rinnus puudub kuuliauk nimega empaatia.

Vend Arno matustele ei tule, ta jääb surnuaia kivimüüri taha. Ena on ka tema pärast hirm. "Kas sa oled kõnevõime kaotanud?" uurib ta. Poeg ei vasta. Ta istub Aare hallis džiihis. Kaks tundi sõidab ta sellega surnuaia taga maanteel edasi-tagasi. Auto on üleni täis kleebitud kuuliauke jäljendavaid kleepse.

SÕBER JA VEND: Maret Kommer ja Ardo Viirmaa.